

ภาวะผู้นำท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา* LOCAL LEADERSHIP ALONG BUDDHISM

บุญฤทธิ์ คงยศ

Bunrit kongyot

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: bunrit_23@gmail.com

บทคัดย่อ

บริบทการปกครองของสังคมไทย เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นั้นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน โดยส่วนใหญ่แล้ว กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีความประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นที่เคารพนับถือของ ประชาชนโดยทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้พร้อมกัน ปัญหาจากการ ปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่นจากการไร้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม ที่สามารถแก้ไขด้วยการยัดเยียดเอา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแก้ไขและนำทางการแก้ปัญหา การเป็นผู้นำแล้วนั้น ไม่ใช่จะ เป็นได้เองตั้งแต่เกิด แต่การเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นจะต้องเกิดจากการได้รับการสังเกต การได้ เรียนรู้ พัฒนา ฝึกฝน การรับรู้ผ่านประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ ตายตัว ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา พื้นที่ใด ชุมชนใดมีผู้นำที่เป็นผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ยึดหลักตามแนวพุทธศาสนา พื้นที่นั้นจะมี แต่ความสงบสุข การได้มีผู้นำที่ดีถือเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ ทนสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิต และการทำงานใน ปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องของภาวะผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เกี่ยวข้องกับผู้นำที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมี อิทธิพลต่อกลุ่มและสามารถนำพา กลุ่มให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยภาวะผู้นำเป็น กระบวนการที่มีอิทธิพลทางสังคมซึ่งบุคคลหนึ่ง ตั้งใจให้กับผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติงานหรือกิจกรรม ต่าง ๆ ตามที่กำหนด คุณลักษณะโดยพื้นฐานทั่วไปของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ผู้นำท้องถิ่น, หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

* Received April 12, 2022; Revised April 27, 2022; Accepted May 12, 2022



Abstract

the administrative context of Thai society It's a kinship relationship. the position of the village headman from direct elections of the people to represent the people for the most part, the headman and the main house will behave properly according to the sanctions. is respected by the general public but at the same time, problems can occur at the same time. Problems from the practice of local leaders from lack of morality and ethics that can be solved by applying Buddhist principles to solve and lead solutions. being a leader It's not that it can be from birth. But to be a good leader only comes from being noticed. learning, development, practice, perception through experience However, leadership is not fixed. Which can change according to various events or environments at any time. Any community has a leader who is a local leadership based on Buddhist principles. That area will be peaceful. To have a leader who is regarded as the doctrine of Buddhism is a modern thing. be science and can be adapted to life and current work especially on the subject of leadership, principles, teachings of the Lord Buddha It involves leadership that can be applied. Leadership is how one person influences a group and can lead. group to achieve organizational goals Leadership is a socially influential process in which a person intent on others to perform tasks or activities as required effective

Keywords: Leadership, Local Leadership, Principles of Buddhism

บทนำ

บริบทการปกครองของสังคมไทย ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ บทบาทของผู้นำท้องถิ่นหรือหมายถึงบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานการบริหารพัฒนาของชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ในการบริหารงานพัฒนาของผู้ใหญ่บ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าหน่วยการปกครองระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองขั้นพื้นฐานของประเทศที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ตำแหน่งผู้ใหญ่นั่นมา จากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน (ฉัตรพันธ์ เจริญนันทน์, 2551) จะต้องเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของทางราชการ และมีฐานะเป็นผู้นำทาง โดยส่วนใหญ่แล้วกำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีความประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนโดยทั่วไป เป็นที่พึ่งพาอาศัยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน เป็นผู้ดูแลทุกข์สุข และรักษาผลประโยชน์ของประชาชน เป็นผู้นำที่กล้าแสดงออกเพื่อปกป้อง ช่วยเหลือประชาชน ดังนั้นกำนันและ

ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตการดำเนินชีวิต ของประชาชนมากที่สุด และรู้สภาพและเหตุการณ์ของตำบลหมู่บ้านเป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้พร้อมกัน ปัญหาจากการปฏิบัติงานของผู้นำท้องที่จากการไร้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม ที่สามารถแก้ไขด้วยการยึดนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขและนำทางการแก้ปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2550)

ผู้นำท้องที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในหน้าที่การเป็นผู้นำแล้วนั้น ไม่ใช่จะเป็นได้เอง ตั้งแต่เกิด แต่การเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นจะต้องเกิดจากการได้รับการสังเกต การได้เรียนรู้ พัฒนา ฝึกฝน การรับรู้ผ่านประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การได้คิดวิเคราะห์สภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบเจอ แต่อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัว ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ นักรบ หมีแสน, 2561)

คุณค่าและประโยชน์ของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ คำสอนที่ศาสดา นำมาเผยแผ่ สั่งสอน แจกแจง แสดงให้มนุษย์เว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี ซึ่งมีมนุษย์ ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา คำสอนดังกล่าวจะมีลักษณะ เป็นสังฆธรรม ศาสนามีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม ทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ศาสนาในโลกนี้มีอยู่มากมายหลายศาสนาด้วยกัน แต่วัตถุประสงค์อัน สำคัญยิ่งของทุกศาสนาเป็นไปในทางเดียวกันกล่าวคือ จูงใจให้คนละความชั่ว ประพฤติความ ดีเหมือนกันหมด หากแต่ว่าการปฏิบัติพิธีกรรมย่อมแตกต่างกันความเชื่อถือของแต่ละศาสนา (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2552)

พื้นที่ใดชุมชนใดมีผู้นำที่เป็นผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำท้องที่ที่ยึดหลักตามแนวพุทธ ศาสนา พื้นที่นั้นจะมีแต่ความสงบสุข การได้มีผู้นำที่ถือเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนตามหลัก พระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการ ดำรงชีวิต และการทำงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องของภาวะผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เกี่ยวข้องกับผู้นำที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ หลักธรรมในการ ปฏิบัติงานของผู้นำท้องที่ที่จะต้องมีความคุณธรรม จริยธรรม ของผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานเพื่อ ส่วนรวม โดยเฉพาะสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านกำนัน หรือตำแหน่งอื่นๆ ที่ พึงควรมีและใส่ใจสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานที่เป็นการบริการประชาชน และ ไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ผู้นำทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีควรมีหลักธรรม สังคห วัตถุ 4 (Base of sympathy) ธรรมเพื่อให้คน เป็นที่รักของคนทั่วไป (เข้มทอง ศิริแสงเลิศ, 2561)

คุณค่าและประโยชน์ของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ คำสอนที่ศาสดา นำมาเผยแผ่ สั่งสอน แจกแจง แสดงให้มนุษย์เว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี ซึ่งมีมนุษย์



ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา คำสอนดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นสัจธรรม ศาสนามีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม ทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นถือเป็นจุดเล็ก ที่จะนำพาท้องถิ่นที่ท้องถิ่นไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นบุคคลที่ลดปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนได้นั้นจำเป็นต้องนำธรรมทางพระพุทธ มาปรับใช้ในการทำงานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในพื้นที่หรือสังคมนั้นๆ เป็นไปได้ด้วยดี คือมีความสงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตนเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ดีบ้านเมืองและของประเทศไทยสืบไป

ความหมายของภาวะผู้นำ

เป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับ ผู้นำ ผู้ตาม พฤติกรรมของผู้นำและผู้ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการแสดงออกของผู้นำภาวะผู้นำ หมายถึง การ ที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่คณะในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ สมาชิกใช้ความพยายามในการทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามสถานการณ์ที่กำหนด^๓ และเป็นความสามารถที่มีอิทธิพล ต่อผู้ตามได้อย่างสัมฤทธิ์ผล หรือเป็นความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานได้อย่าง เต็มที่เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของงานอย่างเหมาะสม (บุญพา พรหมณะ, 2559)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่อกลุ่มและสามารถนำพา กลุ่มให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลทางสังคมซึ่งบุคคลหนึ่ง ตั้งใจให้กับผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในองค์กร ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการทางอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุ เป้าหมายได้ ภาวะผู้นำเป็นศาสตร์ที่จำเป็นและสำคัญต่อผู้บริหารที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาขององค์กร เมื่อมองการเป็นผู้นำ แต่เพียงผิวเผินจึงเห็นว่าไม่ยากลำบาก แต่การเป็นผู้นำที่ดีในการทำงานนั้นเป็น เรื่องที่ยากจะทำให้สมบูรณ์ การเสริมสร้างภาวะผู้นำนี้จึงเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ควรเรียนรู้และพัฒนา (คมกฤษ ภาวศุทธิพันธ์ และสุภาภรณ์ คงสวัสดิ์, 2554)

คุณลักษณะของผู้นำ

คุณลักษณะโดยพื้นฐานทั่วไปของผู้นำที่ มีประสิทธิภาพ ควรจะมีดังนี้ มีความเฉลียวฉลาด มีความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น มีความรอบรู้ในการ ทำงาน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความซื่อสัตย์สุจริตและซื่อตรง และอื่น ๆ ซึ่งจะมีคุณลักษณะ บางอย่างที่ได้โดดเด่นมากกว่าผู้ตาม

การมีคุณลักษณะดังกล่าวช่วยให้บุคคลที่ได้กล่าวไปนั้นมีโอกาส เป็นผู้นำเพิ่มสูงขึ้น คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพสังคมและสติปัญญา เพื่อหาคำตอบที่ว่า คนที่เป็นผู้นำ มีความแตกต่างกับคนที่เป็นผู้ตามอย่างไร พบว่าคุณลักษณะสำคัญของผู้นำมีอยู่ 6 ประการ ได้แก่

- 1) พลังและความทะเยอทะยานสูง
- 2) มีความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น
- 3) มีความซื่อสัตย์สุจริตและความซื่อตรง
- 4) มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง
- 5) มีความเฉลียวฉลาด
- 6) มีความรอบรู้ในการทำงาน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า การมีภาวะผู้นำทองที่ที่ดี จำเป็นจะต้องมี คุณลักษณะของผู้นำ ประกอบด้วย เพื่อเป็นยึดเป็นแนวทางในการทำงาน (ชวลิตร์ เกิด ทรัพย์ และคณะ, 2552)

ผู้นำตามหลักสังคหัตถ์ 4

หลักธรรมในการปฏิบัติงานของผู้นำทองที่จะต้องมียุทธธรรม จริยธรรม ของผู้ได้รับ มอบหมายให้ปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่บ้านกำนัน หรือตำแหน่งอื่นๆ ที่พึงควรจะมีและใส่ใจสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้ การทำงานที่เป็นการบริการประชาชน และไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ผู้นำทางการเมืองและ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีควรมีหลักธรรม สังคหัตถ์ 4 (Base Of Sympathy) ธรรมเพื่อให้คน เป็น ที่รักของคนทั่วไป ซึ่งได้แก่

1.ทาน (Givingoffering) คือการให้ เสียสละ แบ่งปันแก่ผู้อื่น เช่น การให้รางวัล สวัสดิการที่ดี เป็นต้น

2.ปิยวาจา (Kindly speech) คือพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่พูดในสิ่งที่ประโยชน์ พูดในทางสร้างสรรค์ และเกิดกำลังใจ เช่น การควบคุม การจูงใจ เป็นต้น

3.อรรถจริยา (Useful Conduct) ทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ กำลังทรัพย์ และเวลา เช่นการพัฒนาคน การบริหารงานตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น

4.สมานัตตตา (Even Andequal Treatment) คือทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย วาง ตนเหมาะสมกับ ฐานะตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุข เช่น การ สื่อสารการมอบอำนาจ เป็นต้น หลักธรรมทั้งหลายนี้หากผู้นำและบุคคลใดนำไปปฏิบัติก็จะเกิด ความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน



เป็นที่รักและเคารพของผู้อื่น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามสถานการณ์ที่กำหนด (เพ็ญญา พลัณณิ, 2559)

ผู้นำตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 คือ หลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งคำว่า "พรหมวิหาร" มีความหมายว่า ธรรมอันเป็นที่อยู่ของพรหม การยึดถือหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเชื่อว่ามนุษย์จะประเสริฐได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่

1. เมตตา คือการเอาใส่ใจ ดูแล สนับสนุนการทำงานของร่วมงาน ให้คำแนะนำด้วยความเมตตา และปรารถนาดี สร้างบรรยากาศความสุขด้านการงานระหว่างผู้นำท้องที่และร่วมงาน
2. กรุณา คือหากการทำงานเกิดมีอุปสรรค ผู้นำควรสอบถามปัญหา ชี้แนะแนวทางแก้ไข ไม่ปล่อยให้ผู้ร่วมงานแก้ปัญหาอย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง
3. มุทิตา คือ เมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในเรื่องงาน หรือเรื่องต่างๆ ควรแสดงความยินดีด้วยความจริงใจ เพื่อให้ผู้ร่วมงานเห็นถึงความใส่ใจที่มีต่อพวกเขา
4. อุเบกขา คือ การรู้จักวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการบริหารงาน ไม่เอนเอียง ให้ความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน

พรหมวิหาร 4 ไม่ได้เป็นหลักธรรมที่เข้าใจยาก หรือซับซ้อนอะไรเลย หากแต่เป็นหลักปฏิบัติทั่วไปในชีวิตประจำวัน หากปรับเปลี่ยนทัศนคติ และหมั่นสร้างนิสัยความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นประจำ ทุกคนก็สามารถมีพรหมวิหาร 4 ในใจได้เช่นกัน (กรรณการ์ ศรีวาริรัตน์, 2551)

ผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4

“อิทธิบาท 4” อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นแนวทางสำหรับการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในการทำงาน หากสามารถเชื่อมโยงกระบวนการทั้ง 4 ข้อได้ ผลสำเร็จก็อยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม

1. ฉันทะ การมีใจรัก ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ หลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่ว่า ที่ใดมีความปรารถนาอันแรงกล้า ที่นั้นย่อมมีหนทางเสมอ การสร้างฉันทะ เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่าง ที่สำคัญคือต้องหมั่นตรวจสอบศรัทธานั้น ว่าดีต่อตัวเองและต่อผู้อื่นหรือไม่ หากดีทั้งสองอย่างจึงมุ่งมั่นทำด้วยความตั้งใจ การทำงานด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่ดี ย่อมเกิดผลสำเร็จที่ดีทั้งต่อตนเอง และสังคม

2.วิริยะ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท หมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูง ที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียร อาจอนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น (กมลนัธ ศรีจ้อย, 2560)

3.จิตตะ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบเมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้สำคัญมากในปัจจุบัน เพราะสังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้บางคนไม่รู้จักทำอะไรก่อน ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่าง ทำผิดๆ ถูกๆ อยู่อย่างนั้น อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ ความรับผิดชอบ เมื่อกระทำการสิ่งใดด้วยจิตจดจ่อแล้ว ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ทำด้วย จึงเรียกว่าเป็นผลสำเร็จดังตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวง เพื่อเป้าหมายคือ ความสำเร็จนั่นเอง

4.วิมังสา การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา สิ่งที่ทำอันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จะต้องมีการทบทวนการสุดท้ายคือ การทบทวนตัวเอง และองค์กร ว่าสิ่งที่ได้คิดได้ทำเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น (กนกอร สมปราษฎ, 2559)

ดังนั้น “อิทธิบาท 4” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวาย ทำให้เราต้องฝึกฝนตนเอง เพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเนิดการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาองค์กรตลอดจนประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

สรุป

ดังนั้นผู้นำท้องที่นำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ ในการบริหารจัดการของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด โดยการยึดเอาหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นำไปใช้ จึงถือว่าเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งซึ่งช่วยในการประสานหมู่คณะให้อยู่รวมกันอย่าง มีความสุข เพราะว่า เป็นหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวของหมู่คณะ คือหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นแนวทางในแก้ไขเพื่อให้ผู้นำท้องที่เป็นคนดี คนเก่ง คนที่มีคุณธรรม ศีลธรรมอันดีงามทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งมีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านทาน คือ การบริหารตน ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย ไม่นิ่งดูดายกับงานของส่วนรวม มีความศรัทธาต่อหน่วยงานช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ต้องเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส กระตือรือร้น พุดจาไพเราะอ่อนหวาน พุดชัดเจน เข้าใจง่าย เป็นผู้รู้จักให้โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความรัก ความผูกพันที่ดีให้กัน การ



เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม 2) ด้านปิยวาจา กล่าวคือ ผู้นำท้องที่ควรปลูกจิตสำนึก และตระหนัก ในการประพฤติปฏิบัติของตนเอง ด้วยวาจาที่สุภาพไพเราะ อ่อนหวาน มีกิริยาที่ นอบน้อมต่อทุกคน ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้บุคคลอื่นเสียหายคิดก่อนพูด แยกแยะ 3) ด้านอัตถจริยา คือ ผู้นำท้องที่ควรรู้จักเอื้อเฟื้อต่อกัน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ประพฤติตนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นรับใช้สังคมด้วยความเต็มใจ ไม่มีแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นแบบอย่างที่ดีให้ ผู้อื่น 4) ด้านสมานัตตตา กล่าวคือ ผู้นำท้องที่ควรตระหนักในการมีความปรารถนาต่อทุกคน ในทางที่ดีวางตนโดยไม่แบ่งแยกว่าใครอยู่ในตำแหน่งใดไม่ว่าจะเป็นสายการบังคับบัญชาแบบ ไหน ไม่ถือตัว นึกถึงใจเขา ใจเรามีจิตใจเป็นกลาง ซื่อสัตย์สุจริต มีความรัก สร้างความสามัคคี เป็นกันเองกับผู้อื่น หลักธรรมต่อมาที่ผู้นำท้องที่ควรนำมายึดถือให้เป็นหลักที่มั่นคงในการ ทำงานคือหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นตัวอย่างของหลักธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ สำหรับผู้ปกครอง ผู้นำ และหัวหน้างานหน่วยต่างๆ ได้ เนื่องจากหากนำหลักพรหมวิหาร 4 มา บริหารองค์กร และบุคลากรแล้ว นอกจากจะทำให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข ยังช่วยให้บรรยากาศในสถานที่ทำงาน นำทำงานยิ่งขึ้นอีกด้วย โดยสามารถ ยกตัวอย่างพรหมวิหาร 4 ที่ใช้เป็นธรรมะประจำใจสำหรับการบริหารงาน และหลักธรรม สุดท้ายที่ผู้นำท้องที่ควรจะได้เลียดคือ หลักธรรมอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ เต็ม ใจทำ ได้แก่ มีความต้องการที่จะทำมีใจรักที่จะทำใจใฝ่รักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ คือ แข็งใจทำ ขยันทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม อุตทนไม่ท้อถอย อะไรจะเกิดก็แข็งใจทำ 3) จิตตะ คือ ตั้งใจทำ มีใจจดจ่อ ทำสิ่งนั้นด้วยความฝักใฝ่ เอาใจใส่เสมอ มีใจจดจ่อเป็นสมาธิ (Meditation) 4) วิมังสา คือ เข้าใจทำ มีความรู้ความสามารถในสิ่งที่ทำ ทำด้วยความพิจารณา หมั่นตรวจสอบ มีการวางแผน วัดผล ตลอดจนหาวิธีแก้ไขปรับปรุงหลักธรรมนี้เป็นหลักธรรม ที่ นำไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จคือการเริ่มจากการเต็มใจทำ แข็งใจทำ ตั้งใจทำเข้าใจทำและรวม ไปถึงการไม่หยุดในการหาความรู้ ฝึกฝนตนเองเสมอ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำ หรือผู้ปกครอง ท้องถิ่นพึงมีอยู่แล้ว ในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ดังนั้นผู้นำท้องที่ถือเป็นจุดเล็ก ที่จะนำพา ท้องที่ท้องถิ่นไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นบุคคลที่ลดปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนได้นั้น จำเป็นต้องนำธรรมทางพระพุทธ มาปรับใช้ในการทำงานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในพื้นที่หรือ สังคมนั้นๆ เป็นไปได้ด้วยดี คือมีความสงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตน เป็นผู้นำท้องที่ที่ดีบ้านเมืองและของประเทศไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราษฎ์. (2559). ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา.
ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

- กมลนัธ ศรีจ้อย. (2560). การสังเคราะห์องค์ความรู้ ภูมิปัญญาผ้าทอบ้านเนินขามสู่การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรรณิการ์ ศรีวาริรัตน์. (2551). โมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพชีวิตครู. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เข็มทอง ศิริแสงเลิศ. (2561). การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ใน ประมวลสาระชุดวิชา นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- คมกฤษ ภาวศุทธิพันธ์ และสุภาภรณ์ คงสวัสดิ์. (2554). การบัญชีบริหาร: บทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือสำหรับผู้นำองค์กรยุคใหม่. วารสารนักบริหาร, 31(3), 125-129.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2552). จิตตปัญญาศึกษา: รุ่งอรุณแห่งจิตสำนึกใหม่ทางการศึกษา. จุลสารประชาคมประกันคุณภาพการศึกษา, 7(5), 6-9.
- ชลิตร์ เกิดทรัพย์ และคณะ. (2552). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ (ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์), 15(1), 141-160.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2551). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- บุญพา พรหมณะ. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เพ็ญภา พลัฒิม. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ และ นักรบ หมีแสน. (2561). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. (2550). ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.